

Puchacz i rybołów

1. O gatunkach

Puchacz to największa sowa na świecie. Rozpiętość skrzydeł u niektórych osobników dochodzić może do 2 metrów, a waga do 4 kilogramów. W Polsce jest bardzo nieliczny i występuje w rozproszeniu, tylko w niektórych regionach kraju. Preferuje obszary o zróżnicowanym krajobrazie na obszarach nizinnych i górskich stanowiących mozaikę terenów leśnych, torfowisk, bagien, wód i terenów otwartych. Nie buduje własnych gniazd, wykorzystuje półki skalne lub stare gniazda dużych ptaków, np. bielika czy bociana czarnego. Może gnieździć się także na ziemi np. pod wykrotem. Puchacz jest wrażliwy na płoszenie i niepokojenie w okresie lęgowym, dlatego też wokół stwierdzonych gniazd ustanawia się strefy ochronne.

Rybołów to duży wędrowny ptak drapieżny, szeroko rozpowszechniony na świecie. W Polsce jednak jest rzadki i nieliczny, występując jedynie w północno-wschodniej części kraju oraz w Wielkopolsce na granicy z Pomorzem Zachodnim. Gniazda buduje najczęściej w starych borach sosnowych, na wyeksponowanych, wysokich drzewach. Gniazduje równie chętnie na sztucznych platformach umieszczonych na słupach wysokiego napięcia. Żywi się prawie wyłącznie rybami, dlatego ważny element jego arealu stanowią zbiorniki wodne stanowiące miejsce żerowania. Podlega ścisłej ochronie, a wokół jego gniazd tworzy się strefy ochronne.

2. Problemy

Dla puchacza zagrożeniem jest presja człowieka – aktywność turystyczna, płoszenie i niepokojenie. Naziemne lęgi są niszczone przez drapieżniki. Na stan populacji negatywnie oddziałują też zmiany w środowisku (zanikanie i zarastanie obszarów podmokłych) czy kolizje np. z liniami energetycznymi. Liczebność krajowej populacji jest bardzo niska i oscyluje wokół 270-380 par lęgowych.

W przypadku rybołowa trudno jednoznacznie wskazać, co ogranicza jego liczebność w naszym kraju. Prowadzone są kompleksowe działania ochronne w celu zwiększenia bazy pokarmowej, dostępności miejsc gniazdowania, bezpieczeństwa ptaków i stanu wiedzy. Za główne przyczyny spadku liczebności populacji uznano kłusownictwo, płoszenie na stawach rybnych, ograniczenie zasobności pokarmowej żerowisk i brak optymalnych miejsc lęgowych (starych i wysokich drzew). Kompleksowa ochrona gatunku realizowana w ostatnich latach przez Lasy Państwowe i Komitet Ochrony Orłów poskutkowały nieznaczną poprawą stanu populacji rybołowa w Polsce, co potwierdzają wyniki Państwowego Monitoringu Ptaków Polski z 2021 r.

3. Działania

Obydwa gatunki są wrażliwe na płoszenie i niepokojenie. Stanowią przedmioty ochrony na obszarach Natura 2000 Puszcza Notecka i Puszcza Barlinecka, a plany zadań ochronnych dla tych terenów wśród głównych zagrożeń wymieniają aktywność człowieka. W tym celu w projekcie realizowane są działania mające na celu minimalizację negatywnego wpływu tego zagrożenia na oba gatunki ptaków.

Aby zwiększyć dostępność miejsc do bezpiecznego wychowywania potomstwa, montuje się i konserwuje platformy lęgowe. Sztuczne gniazda nie tylko stanowią uzupełnienie istniejącej bazy gniazdowej, ale mogą także zastąpić gniazda, które uległy zniszczeniu np. ze względu na duży ciężar lub pod wpływem niesprzyjających warunków atmosferycznych.

Lasy Państwowe troszczą się od lat o populacje puchacza i rybołowa. Monitorują ich stanowiska, wyszukują gniazda celem objęcia ich stosowną ochroną, jak również prowadzą badania naukowe i kampanie zwiększające świadomość społeczną o tych gatunkach. Żeby znaleźć powód spadku

liczebności rybołowa oraz poprawić stan krajowej populacji, leśnicy wraz Komitetem Ochrony Orłów realizowali w latach 2016-2021 projekt „Ochrona rybołowa *Pandion Haliaetus* na wybranych obszarach SPA Natura 2000 w Polsce” współfinansowany ze środków programu LIFE.

4. Przykłady

W projekcie zabiegi ochronne na rzecz puchacza i rybołowa realizujemy na 3 obszarach Natura 2000 przez 4 nadleśnictwa.

Nadleśnictwo Sieraków w Puszczy Noteckiej zamontowało dotąd około dziesięciu sztucznych gniazd dla rybołowa i puchacza. Nadleśnictwa Dębno i Kłodawa zainstalowały w projekcie 2 nowe platformy gniazdowe oraz wykonały naprawy i umocnienia na kolejnych 5 istniejących sztucznych gniazdach.

Poza wymienionymi powyżej zadaniami nadleśnictwa, w ramach gospodarki leśnej, uwzględniają potrzeby ww. gatunków, m.in. pozostawiając do naturalnego rozpadu kępy starodrzewu, ograniczając zabiegi na siedliskach bagiennych czy prowadząc działania zmierzające do zatrzymywania wody w lesie. Dodatkowo respektowane są obowiązki wynikające z planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000 czy ustanowienia stref ochronny wokół miejsc gniazdowania.

5. Ciekawostki

Jak wygląda i ile kosztuje sztuczne gniazdo? Platforma gniazdowa – bo tak fachowo nazywane jest sztuczne gniazdo – to przypominająca wieniec konstrukcja z gałęzi, zespojona drutem, uzupełniona odpowiednim materiałem roślinnym lub mineralnym i mocno przytwierdzona do drzewa, budynku lub słupa energetycznego. Koszt przygotowania i założenia takiego gniazda to nawet kilka tysięcy złotych. Montaż wymaga udziału osób przeszkolonych do prac na wysokościach, a w przypadku montażu ich na słupach linii wysokiego napięcia konieczne jest również czasowe wyłączenie prądu w linii energetycznej. Sztuczne gniazda mogą zostać zajęte również przez inne gatunki (np. sokoły wędrowne), dzięki czemu prowadzone działania ochronne mają szerszy wymiar ekologiczny.

6. Mapa

Sieraków, Dębno, Kłodawa, Strzelce Krajeńskie